

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

JAN HUS A PETR CHELČICKÝ O CÍRKVI

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Yvette Zikmundová

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Novotný

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. června 2018

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Jiřímu Novotnému za čas, ochotu, cenné rady a vstřícný přístup. Též moc děkuji své rodině za velikou trpělivost a veškerou podporu. Rovněž chci poděkovat Kláře Kavanové Muškové za provedení po památníku v Chelčicích a slečně Anně Duffekové a panu Alexanderovi Goldscheiderovi za pomoc s překladem resumé do angličtiny.

OBSAH

ÚVOD.....	2
1 ČESKÁ SPOLEČNOST V DRUHÉ POLOVINĚ 14. STOLETÍ.....	3
2 PŘEDCHŮDCI JANA HUSA	5
3 ŽIVOT A DÍLO JANA HUSA	9
4 ŽIVOT A DÍLO PETRA CHELČICKÉHO.....	14
5 JAN HUS A PETR CHELČIČKÝ O CÍRKVI.....	19
6 ALEGORIE CÍRKVE	22
7 POJETÍ SPOLEČNOSTI.....	25
8 KRITIKA CÍRKVE A SPOLEČNOSTI.....	28
9 PŘEDSTAVY O NOVÉ SPOLEČNOSTI	31
ZÁVĚR	36
RESUMÉ.....	38
SEZNAM LITERATURY	39
PŘÍLOHY.....	I
HUSINEC	I
BETLÉMSKÁ KAPLE	III
KOZÍ HRÁDEK	V
KRAKOVEC.....	VII
CHELČICE	IX

Úvod

Hlavním předmětem zkoumání této bakalářské práce je porovnání pohledu Jana Husa a Petra Chelčického na tehdejší soudobou společnost a církev. Přestože oba myslitele od sebe dělí pouhá jedna generace, jejich názory se v mnoha aspektech liší.

Toto téma jsem si zvolila sama. Roku 2015 bylo výročí 600 let upálení mistra Jana Husa. Kolem jeho osobnosti se objevilo mnoho – od článků až po televizní inscenace. Tohle vše na mě zapůsobilo natolik, že jsem si přečetla jedno z jeho nejznámějších děl – *O církvi*. Pro komparaci jsem si zvolila dílo Petra Chelčického – *O církvi svaté*.

V teoretické části se budu zabývat historickým kontextem 2. poloviny 14. století a jejími charakteristickými prvky. Rovněž zmíním několik známých Husových předchůdců, kteří se nebáli kritizovat tehdejší církev a společnost a výrazně ovlivnili myšlení a názory Jana Husa. Následně se stručně zaměřím na základní životní data Jana Husa a Petra Chelčického. Jejich životy a zkušenosti se velmi výrazně promítly v myšlenkách a literárních dílech, která se rovněž budu snažit přiblížit.

Jak jsem se již zmínila, v praktické části bakalářské práce budu srovnávat pohled Husa a Chelčického na církev a společnost v jejich dvou významných traktátech – *O církvi* a *O církvi svaté*. I přes minimální rozdíl v době vzniku obou děl se názory obou učenců v mnohém různí. Právě proto jsem si vytyčila několik otázek, kterými se budu podrobněji zabývat: Jak popisují církev? Jak nahlízejí na uspořádání společnosti? Co kritizují na církvi a společnosti? Jak by měla ideálně vypadat církev a společnost?

V závěru své práce se budu snažit shrnout veškeré poznatky z teoretické a zejména praktické části. Též bych se ráda pár slovy zmínila, v čem jsou poznatky obou myslitelů aktuální pro dnešní dobu.

Do přílohy jsem vložila několik fotografií z míst, která jsou spjata s životy Jana Husa a Petra Chelčického a měla jsem možnost je navštívit. Najdete zde obrázky z Husince, Betlémské kaple, Kozího hrádku, hradu Krakovce nebo Chelčic.

1 ČESKÁ SPOLEČNOST V DRUHÉ POLOVINĚ 14. STOLETÍ

Pro 2. polovinu 14. století je charakteristický vrchol feudalismu a feudální kultury v Čechách. Roku 1310 nastoupila na český trůn dynastie Lucemburků. Mezi lety 1346–1378 vládl jeden z nejvýznamnějších českých králů, Karel IV. Zasloužil se o územní rozšíření Českého království, získal např. Dolní Lužici nebo posunul hranici země až k Baltskému moři. Hodně se věnoval také zahraniční politice, podpoře církve (povýšení pražského biskupství na arcibiskupství), stavitelské činnosti, řemeslům nebo ekonomice.

Pro kulturní vývoj bylo zásadní založení Karlovy univerzity v Praze roku 1348. Díky Karlovi IV. vzniklo v Čechách první vysoké učení. O několik desítek let později měla univerzita v Praze důležitou úlohu ve vývoji reformních názorů a pohledů na církev. Vyprodukovala spoustu vzdělaných lidí, kteří se do reformace později zapojili. Mimo to se také objevuje generace intelektuálů, vzdělavců a teologů, jimž souhrnně říkáme Husovi předchůdci. O nich budu psát v následující kapitole.¹

Rozvoji kultury napomohla rovněž značná stavitelská činnost Karla IV. V průběhu 13.–15. století se v Čechách stavělo v gotickém slohu vyznačujícím se lomeným obloukem, žebrovou klenbou, opěrným systémem nebo štíhlostí tvarů směřujících vzhůru.² Praha se tak rozrostla o mnoho domů, kostelů a nádherných památek, jako je např. Karlův most. Karel IV. se podobně zasloužil i o založení Nového Města. Významnou památkou z okolí Prahy je rovněž hrad Karlštejn, který sloužil k uložení královských pokladů, zejména svatých relikvií a korunovačních klenotů. Bohužel nákladnost těchto staveb byla jednou z příčin chudoby poddaných.³

Po smrti Karla IV. nastoupil na trůn jeho syn Václav IV. Během jeho vlády postupně docházelo k stagnaci ekonomiky, nárůstu napětí napříč všemi společenskými vrstvami a rychlejší sociální diferenciaci. Vyšší šlechta bohatla, nižší šlechta chudla. Postupně též začaly eskalovat problémy v oblasti církve. Čím dál více vyplouvala na povrch její zhýralost, tendence po hromadění majetku a peněz nebo to, že kněžstvo nežilo podle

¹ ČAPKA, František. *Dějiny Zemí koruny české v datech*. Místo a rok vydání neuvedeno [cit. 26.5.2018], s. 57 – 59. Dostupné z: on-line http://fk.mysteria.cz/zajimavosti/dejiny_zemi_c_koruny.pdf

² KREJČÍŘ, Jaroslav, SOJÁK, Stanislav, VÍT, Jaroslav. *České dějiny – stručný přehled*. Olomouc: Mozaika, 2017, s. 134–135.

³ *Dějiny české literatury*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1959, s. 123–125.

Písma. Krize ve společnosti byla hodně rozsáhlá a Václav IV. bohužel nebyl natolik silným panovníkem, aby tuto krizi ve společnosti dokázal úspěšně vyřešit.⁴

Z hlediska literatury dochází k pestrému uplatňování žánrů – od hagiografie a historiografie až po nově uplatňované žánry jako dialogické spory, traktáty, postily a časové písně. Usilovalo se o laicizaci literatury a její pozdější zlidovění. Náboženská literatura, která měla tou dobou dominantní postavení a byla všudypřítomná ve všech sférách života člověka, by tak už nebyla určena jen pro duchovenstvo, ale též pro laiky. S laicizací souvisí postupné pronikání národního jazyka do latinské tvorby. Čeština se pomalu stávala soupeřem latiny a u radikální části husitů pronikla do bohoslužby. Nebyl to projev úpadku vzdělanosti v Českých zemích, jednalo se o potřebu vzdělávání v mateřském jazyce.⁵

⁴ ČAPKA, František. *Dějiny Zemí koruny české v datech*. Místo a rok vydání neuvedeno [cit. 26.5.2018], s. 57–59. Dostupné z: on-line http://fk.mysteria.cz/zajimavosti/dejiny_zemi_c_koruny.pdf

⁵ *Dějiny české literatury*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1959, s. 187–193.

2 PŘEDCHŮDCI JANA HUSA

Jak se ale dostaly tyto reformační myšlenky až na naše území? Karel IV. věděl, že situace církve je vážná a rozhodl se na ni upozornit. Proto v průběhu 60. let 14. století pozval do Prahy rakouského mnicha a kazatele Konráda Walhausera.⁶ Ukázalo se to jako šťastná volba, protože měl na posluchače obrovský vliv a jeho účinek na sebe nedal dlouho čekat. Avšak ne všichni s jeho kázáním o svatokupectví, rozmařilosti a nestřídmosti souhlasili, a proto byl brzy dominikány⁷ a augustiniány⁸ kritizován. K jeho nejnámějším dílům patří *Apologia*, ve které brání své názory před žebavými řády, a *Postilla studencium sancte universitatis Pragensis* (Postila studentům Pražské univerzity), což je kazatelská příručka psaná formou postily.⁹

Na jeho práci navázal kněz a kazatel Jan Milíč z Kroměříže,¹⁰ který působil hlavně v pražských kostelích. Šlo o pozoruhodnou osobnost, protože se dobrovolně vzdal všech svých funkcí a žil v chudobě, přestože mohl díky svému dobrému společenskému postavení žít v blahobytu. Náplní jeho kázání byla kritika lakoty a pýchy církve a příchod Antikrista. Tvrdil, že mu v jednom svém vidění bylo řečeno, že Antikristem je císař Karel IV. O svém vidění Antikrista píše ve spisu *Libellus de Anticristo* (Knížečka o Antikristovi). O životě Jana Milíče z Kroměříže se dochovaly dvě biografie¹¹, z nichž jednu napsal Matěj z Janova, jeho žák.¹²

K jeho životu se váže jedna zajímavost. Podílel se na převýchově nevěstek z veřejného domu zvaného Benátky. Na stejném místě, v dnešní Bartolomějské ulici, založil Nebeský Jeruzalém, kde se tyto ženy kály.

Pozvání učenců do Čech nebylo jedinou cestou, kterou se sem reformační myšlenky dostávaly. Několik českých rodáků mělo takové štěstí, že mohlo působit na zahraničních univerzitách. Jednou z nejdůležitějších univerzit té doby byla pařížská univerzita.

⁶ Konrád Waldhauser (1326–1369)

⁷ Členové řádu žebavých, založeno sv. Dominikem (1170?–1221).

⁸ Řeholníci řídící se pravidly danými sv. Augustinem (354–430).

⁹ NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 200–202.

¹⁰ Jan Milíč z Kroměříže (1325–1374)

¹¹ *Fontes rerum bohemicarum*. DÍL I. v Praze 1873, s. 403–436.

¹² NECHUTOVÁ, 2000, s. 203–205.

Jedním z jejích absolventů byl Vojtěch Raňkův z Ježova.¹³ Dosáhl vzdělání na univerzitě v Paříži. Později na ní dokonce působil jako profesor a rektor. Jako kantor působil rovněž na univerzitě v Oxfordu. Také nějakou dobu pobýval v Avignonu u papežského dvora. Stal se jedním z kritiků papežského schizmatu, ke kterému došlo mezi lety 1378 – 1417. Svá díla psal v latině. Jedním z jeho významných děl je *Apologia*, která je cenným pramenem o církevních poměrech a církevní politice v českých zemích jeho doby.¹⁴ Známe je rovněž jeho *kázání v den pohřbu císaře Karla IV.*, které v onom dni přednášel. Zde ho také označil za Otce vlasti – *Pater patriae*.¹⁵

Pokračovatelem a žákem Jana Milíče z Kroměříže byl teolog a kazatel Matěj z Janova.¹⁶ Studoval na pařížské univerzitě, ale po studiích se vrátil do Čech. Žil příkladným způsobem života podle evangelií a nevyužíval žádných výhod svého postavení. Kázal v katedrále sv. Víta a své myšlenky o nešvarech církve vykládal v latině. Ve svých kázáních odmítal uctívání obrazů a soch světců a věřící vedl k co nejčastějšímu přijímání. Kvůli tomu se poté dostal do sporu s konzistoří¹⁷ a byl nucen své názory na synodě¹⁸ odvolat. I přesto se svých názorů nevzdal a šířil je dál až do své smrti roku 1393.¹⁹ Více než kázání se ale věnoval psaní. Na první místo kladl bibli. Nejdůležitějším spisem Matěje z Janova jsou *Regulae Veteris et Novi Testamenti* (Pravidla Starého a Nového zákona). V tomto obsáhlém pětidílném díle se snaží interpretovat křesťanství a přijímání eucharistie. I v díle Matěje z Janova, podobně jako u Jana Milíče, se často objevuje motiv Antikrista. Toho ale nevnímá jako skutečnou postavu, ale jako vše, co je proti Kristu. Také je přesvědčen o blížícím se druhém příchodu Krista.²⁰ Matěj z Janova se také pravděpodobně podílel na překladu bible do staročeštiny. Jeho účast na kompletním překladu do národního jazyka²¹

¹³ Vojtěch Raňkův z Ježova (kolem 1320–1388)

¹⁴ NECHUTOVÁ, 2000, s. 207–209.

¹⁵ V různých odborných debatách v rámci oslav narození Karla IV. (1316–1378) bylo řečeno, že *Pater patriae* bylo obvyklým označením pro panovníka a může tak jít pouze o náhodu, že je tento topos spojován především s osobou Karla IV.

¹⁶ Matěj z Janova (před 1355?–1393)

¹⁷ Poradní sbor papeže nebo biskupa; nejvyšší orgán některých evangelických církví.

¹⁸ Církevní sněm; v katolické církvi (do 2. vatikánského koncilu) všeobecný koncil, pak regionální sněm.

¹⁹ FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 2./díl/, 1 svazek., H – J*. Praha: Academia, 1993, s. 459–460.

²⁰ NECHUTOVÁ, 2000, s. 206.

²¹ Originál tohoto překladu se do dnešní doby nedochoval. Jeden z jeho prvních opisů se objevil v tzv. *Leskovecko-dráždanské bibli* z 60. let 14. století. Rukopis během 1. světové války shořel v belgické Lovani. I přesto se dochovala asi čtvrtina rukopisu z fotografování, kvůli kterému byla bible z drážďanské královské knihovny odvezena.

je sice nejistá, ale předpokládá se, protože Matějovo stěžejní dílo *Regulae Veteris et Novi Testamenti* je orientováno na interpretaci bible.²²

Ve svých kázáních si Jan Milíč získal mnoho příznivců. Mezi ně patřil jihočeský vladyka Tomáš Štítý ze Štítného.²³ Studoval na pražské univerzitě. V Praze také později strávil část života. Jeho literární činnost je bohatá. Mimo překládání děl z latiny se věnoval i psaní traktátů. Psal česky a všechna svá témata se snažil co nejvíce popularizovat, aby tak mohl oslovit co nejširší publikum – např. nižší šlechtu, z které sám pocházel a jejíž prostředí dobře znal. Objevovala se různá témata – Bůh, nadřazenost šlechty, získávání peněz šlechtou od chudých poddaných nebo tematika líčící původní křesťanskou prostotu a chudobu. Nejznámějším dílem jsou *Knížky šestery o obecných věcech křesťanských*. Název *Knížky šestery* je novodobý. Jde totiž o soubor traktátů zabývajících se kromě náboženských otázek sociální tematikou, o čemž svědčí jejich názvy.²⁴ Prostřednictvím tohoto spisu se obrací k šlechtě a chce ji napravit, ale oslovuje přirozeně i další společenské vrstvy. Mezi další známé spisy Tomáše Štítného patří *Řeči besední*, ve kterých formou rozmluvy otce s dětmi vysvětluje laickou metodou křesťanskou věrouku. Autor chtěl tímto způsobem odstranit rozdíly mezi věděním duchovních a věděním obyčejných lidí. Posledním významným spisem, o kterém se chci zmínit, jsou *Řeči nedělní a sváteční*. Jde o českou postilu pro širší veřejnost. Pro svoji čtivost a přitažlivost vzbudila živou odezvu. Úsilí jeho práce by se dalo shrnout do výroku Jaroslava Vlčka: *Pouhé teoretické rozumování mu nestačí; svou kleslou dobou jsa poháněn a nutkán, všechny výsledky svého přemýšlení i svých prací obrací na mravní nápravu člověka ve smyslu čistého, všech lidských přílepků zbaveného křesťanství*.²⁵

Pařížská univerzita ale nebyla jediným centrem vzdělanosti v Evropě. Už roku 1088 vznikla univerzita v Bologni. Jde tak o nejstarší univerzitu na světě. Nás bude momentálně více zajímat univerzita v anglickém Oxfordu. Její založení bývá kladeno do samého sklonku 11. století, přičemž se zdůrazňuje rozvoj instituce do roku 1167. V průběhu 14. století na ní působil teolog John Wycliff,²⁶ který dál rozvíjel myšlenky sv. Augustina o predestinaci.²⁷

²² Ústav pro českou literaturu (Akademie věd ČR). *Lexikon české literatury. 2[díl] S-Ž, svazek II U-Ž, Dodatky k LČL 1-3, A-Ř, dodatky A-Ř : osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008, s. 1882–1885.

²³ Tomáš Štítý ze Štítného (1331-35–1401-09)

²⁴ Např. *O trojch staviech: panenském, vdovském a manželském; O hospodářovi, hospodyně a čeledi*.

²⁵ VLČEK, Jaroslav. *Dějiny české literatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960, s. 63.

²⁶ Též Jan Wickliff (1324–1384).

Dle něj byla církev souhrnem předurčených k spasení. Spaseni mají být ti, kteří jsou předurčeni k věčnému spasení. Podobně mají být zatraceni ti, kteří jsou určeni k zatracení, a to aniž by záleželo na skutečnosti, jakého je ten konkrétní člověk společenského postavení. Jinými slovy lze říci, že předurčen k zatracení může být i sám papež. Jelikož ale žádný člověk neví, zda bude po smrti patřit mezi předurčené, nebo zatracené, měl by se v průběhu života chovat příkladným životem.

Dále dělil církev na neviditelnou, jejíž hlavou je Kristus a na viditelnou, kterou řídí Antikrist. Zkázu církve připisoval kupčení a dalším jiným zájmům církve. Možnou nápravu viděl v navrácení se k Písmu. Ve svých traktátech se rovněž vyjadřoval k otázce transsubstanciací.²⁸ Popíral ji a zavrhnul ji jako kacířskou. Wycliffova nauka byla ostře kritizována a časem byl obviněn z kacířství. Po jeho smrti se učení rozšířilo z Anglie až do Čech. Zde položilo základ pro vznik českého reformního náboženského hnutí, zvaného husitství.

²⁷ Předurčení, předem určená budoucnost, osud.

²⁸ Přepodstatnění. Myšlenka, že se při svátostech mění podstata užitých živlů, např. při eucharistii – přeměna podstaty chleba a vína v podstatu těla a krve Kristovy.

3 ŽIVOT A DÍLO JANA HUSA

Jan Hus se narodil kolem roku 1370 v jihočeském Husinci u Prachatic a zemřel 6. července 1415 v Kostnici. Byl významným českým knězem, kazatelem, reformátorem a pedagogem.

O jeho dětství a rodině nemáme žádné informace. První zmínky o jeho existenci se objevují až s příchodem do Prahy. Studoval na fakultě svobodných umění,²⁹ roku 1393 se stal bakalářem, roku 1396 mistrem svobodných umění. Po dvou letech začíná se studiem na teologické fakultě, rovněž v Praze. V roce 1409 získává titul bakaláře teologie. Titul magistra teologie už nezískal, protože studium nedokončil.

Jeho život je spojen s pražskou univerzitou,³⁰ na které strávil mnoho let. Působil na artistické fakultě a zastával během svého působení několik funkcí – byl děkanem fakulty, rektorem univerzity nebo též členem atestační komise. Roku 1411 připravoval výroční disputaci.³¹ Podílel se také na úpravách starších duchovních skladeb, např. *Jezu Kriste, šchedrý kněžě* či *Navščev nás, Kriste žádúci*.³²

Zlomovým rokem v Husově životě byl rok 1402, kdy se jeho novým působištěm stala Betlémská kaple. Hus se postupem času stal oblíbeným a jeho kázání navštěvovalo velké množství lidí napříč všemi společenskými vrstvami.³³ Při svých kázáních tvrdil, že nejdůležitější kněžskou povinností je následování Krista a apoštolů. Správní kněží by měli žít příkladným životem, dodržovat Písmo, poskytovat svátosti, aniž by je vykonávali za peníze, nebo být pro věřící správným příkladem pokory, čistoty a chudoby. Rovněž se vyjadřuje k otázce panenství. Je toho názoru, že je cestou ke snazšímu poznání pravdy, a proto ho považuje za velkou ctnost. Vidí v něm cestu k poznání pravdy a osvobození od útrap manželství.³⁴

Hus kázal i na synodách, kde ho slyšelo velké množství kněží. Pro něj to ale znamenalo začátek konce, protože se nijak netajil svými názory na hřešící církve. Káral

²⁹ Filozofická fakulta.

³⁰ Karlova univerzita, založena Karlem IV. roku 1348.

³¹ Vědecká rozprava více účastníků k vytřebení názorů na odbornou otázku.

³² *Dějiny české literatury*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1959, s. 216–221. Odborná literatura uvádí jeho autorství řady duchovních skladeb, ale je třeba rozlišovat mezi úpravou starých textů a mezi tvorbou nových autorských originálů.

³³ CERMANOVÁ, Pavlína, NOVOTNÝ, Robert, SOUKUP, Pavel, edd. *Husitské století*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2014, s. 54.

³⁴ VLČEK, 1960, s. 81.

kněžstvo za neposlušnost, pokrytectví nebo odpustky. Jakmile Hus kázal o hříších i před nejchudšími poddanými, začali ho kněží obviňovat ze znevažování církve a označovali ho jako kacíře.

Husovu situaci ztížily i národní a politické otázky. Němce a Čechy rozděloval tzv. spor o univerzálie,³⁵ protože Němci byli nominalisté³⁶ a Češi realisté.³⁷ V této době také mezi akademickými „národy“ vyvrcholil spor o počtu hlasů na univerzitě. Všechny tyto problémy se rozhodl král Václav IV.³⁸ za přispění Jana Husa, Jeronýma Pražského³⁹ a Jana z Jesenice⁴⁰ vyřešit Dekretem kutnohorským.⁴¹ Pražská univerzita už poté nikdy nedosáhla takové úrovně jako před dekretem.⁴²

Jedním z prvních zásahů arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hazemburka proti Janu Husovi bylo roku 1409 uvalení klatby na Wycliffovy stoupence. Aby arcibiskup ukázal svoji sílu, vyhlásil nad Prahou interdikt.⁴³ Pro obyvatelstvo to byl obrovský zásah do jeho každodenního života. Interdikt byl mj. doprovázen zákazem vykonávat mše, křty, pohřby nebo svatby.

Tentýž rok arcibiskup Zbyněk nařídil, aby byly všechny knihy Jana Wycliffa odevzdány a zkontrolovány, zda v nich nejsou bludy. Místo toho je ale nechal spálit. Věřil, že tím v Husovi vzbudí strach, ale zmýlil se. Ani reakce obyvatel Prahy nenechala na sebe dlouho čekat. Lidé zareagovali satirickými zpěvy na adresu arcibiskupa, ve kterých poukazovali na jeho nevzdělanost a omezenost. Zpívali, že *Zbyněk biskup abeceda spálil*

³⁵ Též obecniny; něco, co je společné více jednotlivinám.

³⁶ Směr středověké pozdně scholastické filozofie; tvrdí, že univerzálie jsou po věcech (z lat. *universalia post rem*) a obecné pojmy jsou pouhá jména.

³⁷ Směr vycházející z platonismu a augustinismu; tvrdí, že univerzálie existují reálně a objektivně samy o sobě a v boží mysli a předcházejí existenci jednotlivých věcí.

³⁸ Václav IV. (1378–1419)

³⁹ Jeroným Pražský (1370–80–1416)

⁴⁰ Jan z Jesenice (?–1420), advokát

⁴¹ V této době byla pražská univerzita po vzoru pařížské univerzity rozdělena na čtyři akademické „národy“ – bavorský, saský, polský a český. První tři zmíněné „národy“ měly převahu tří hlasů oproti jednomu českému při veškerých poradách a jednáních. Německé hlasy rovněž ztěžovaly situaci králi Václavu IV. Chtěl se zúčastnit koncilu v Pise (1409), který měl vyřešit papežské schizma a který mu mohl pomoci při znovuzískání římské koruny. Dekret rektorovi univerzity přikazoval, aby měl český národ při jednáních a poradách univerzity tři hlasy. Důsledkem dekretu byl odchod velké části profesorů a studentů na jiné univerzity a založení univerzity v Lipsku. Němečtí univerzitní mistři nechtěli přihlížet vítězství zastánců učení Wycliffa a krále Václava IV. Husovi byl odchod německé části univerzity vyčítán, protože kvůli dekretu odešla i velká část inteligence. Krátce po Kutnohorském dekretu se Hus stal rektorem univerzity.

⁴² NODL, Martin. *Dekret kutnohorský*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 252–303.

⁴³ Trest římskokatolické církve, dočasný zákaz bohoslužebných úkonů.

*knihy a nevěda, co je v nich psáno.*⁴⁴ Poté ještě arcibiskup Zbyněk uvalil na Husa klatbu a ke kurii⁴⁵ zaslal obžalobu z kacířství. Mistr Jan Hus byl předvolán před soud, na který se však nedostavil; v důsledku toho na něj byla v roce 1411 uvalena papežská klatba. Touto dobou už byl papežem tzv. vzdoropapež⁴⁶ Jan XXIII.,⁴⁷ který podporoval arcibiskupa Zbyňka v boji proti Janu Husovi.

Husova situace se bohužel ani v následujícím roce nezlepšila. V Praze na začátku roku 1412 vypukl prodej odpustků, aby mohl Jan XXIII. válčit s neapolským králem Ladislavem.⁴⁸ Je zcela pochopitelné, že podobný účel odpustků nemohl Jan Hus nechat bez odezvy. Jiného názoru už byl král Václav IV., který jejich prodej dovolil. Důvodem bylo, že dostával z prodeje odpustků podíl.

Prodej odpustků vzbudil v lidových vrstvách nesouhlas a stavěly se na Husovu stranu. V Praze nepokoje dál pokračovaly. Při jednom z protestů byli zatčeni a popraveni tři tovaryši. Tito tři mladíci se považují za první oběti rodícího se reformačního hnutí.

Husova situace se zkomplikovala zostřenou klatbou. Jan Hus se ani v tomto momentu ničeho nezalekl a 18. října 1412 se odvolal ke Kristu, kterého jako jediného považoval za hlavu vší církve. Král Václav IV. byl veškerým děním v Praze rozezlen a přestával Jana Husa podporovat. Přátelé mistru Husovi radili, aby na čas přestal kázat a nevystavoval se zbytečně nebezpečí. Na podzim roku 1412 přerušil mistr Jan Hus v Betlémské kapli svá kázání. Začal se ještě víc věnovat své literární činnosti a více kázal mimo Prahu. Nebylo žádnou vzácností, že kázal pod širým nebem. Naposledy mistr Jan Hus promluvil v Betlémě o Velikonocích roku 1413. Poté definitivně odešel z Prahy a uchýlil se na venkov.

Na jaře roku 1413 našel Jan Hus útočiště na Kozím hrádku v jižních Čechách. Ze Štěpána z Pálče a Stanislava ze Znojma⁴⁹ se stali Husovi nesmiřitelní odpůrci. Ani v době Husova pobytu na venkově nepolevili a stále se snažili dokázat, že je kacíř. Po dobu působení na Kozím hrádku se převážně věnoval kazatelské činnosti a získal si zde mnoho

⁴⁴ MACEK, Josef. *Jan Hus*. Praha: Svobodné slovo, 1961, s. 65.

⁴⁵ Nejvyšší úřady římskokatolické církve.

⁴⁶ Papež, který se k úřadu papeže dostal nelegitímním způsobem a osobuje si úřední moc, kterou nemá.

⁴⁷ Jan XXIII. (1370–1419)

⁴⁸ Ladislav I. Neapolský (1386–1414)

⁴⁹ Stanislav ze Znojma (asi 1351–1414) – filozof, teolog a učitel Jana Husa, Jeronýma Pražského a Štěpána z Pálče

příznivců.⁵⁰ I když byl jeho pobyt na Kozím hrádku krátký, vznikly zde jeho nejznámější psané spisy. K nejvýznamnějším česky psaným spisům patří *Knížky o svatokupectví*. Jde o velice ostrou kritiku církve. Zde poukazuje na to, jakými způsoby církev získává moc a majetek. Ještě v témže roce sepsal *Postilu*,⁵¹ *to jest Výklad svatých čtení nedělních*. Jde o soubor kázání konaných v Betlémské kapli. Zde napsal též svůj nejdůležitější spis *O církvi* (De ecclesia). Zakrátko svůj traktát poslal do Prahy, kde byl přáteli příznivě přijat a veřejně čten v Betlémské kapli. Hus v tomto díle často čerpal z myšlenek Johna Wycliffa, i přesto se v něm úzkostlivě držel svého svědomí, své vnitřní pravdy, o kterou usiloval po celý život a podle které i žil.⁵²

Během první poloviny roku 1414 Jan Hus odešel z Kozího hrádku a usídlil se u Jindřicha Lefla z Lažan na Krakovci na Rakovnicku.⁵³ I na zdejších místě se snažil co nejvíce setkávat s poddanými, aby jim mohl kázat pravdu a vést je na správnou cestu. Mezitím se už pomalu začal připravovat koncil, který měl vyřešit papežské schizma⁵⁴ a další církevní záležitosti té doby, mimo jiné i Husův případ.⁵⁵ Král Zikmund⁵⁶ mu po rytířích Janovi z Chlumu a Václavu z Dubé poslal pozvánku k účasti na koncilu v Kostnici.⁵⁷ Hus zprvu váhal, protože se král Zikmund netěšil v Čechách velké oblibě, ale představa, že by mohl před křesťanstvem hájit své názory, ho lákala čím dál více. Jan Hus s účastí na koncilu nakonec souhlasil.⁵⁸

Přijel 3. listopadu 1414 do Kostnice. Když se rozšířila fáma, že se měl Jan Hus pokusit utéct z Kostnice, kardinálové hned začali jednat. Hus byl odveden do dominikánského kláštera. Žil ve vězení v nelidských podmínkách a začal mít záhy zdravotní problémy. Komise se především věnovala vyslýchání svědků, kteří záměrně svědčili proti

⁵⁰ ŠMAHEL, František. *Jan Hus: Život a dílo*. Praha: nakladatelství Argo, 2013, s. 121–162.

⁵¹ Z lat. *post illa verba* – po oněch slovech.

⁵² JAKUBEC, Jan. *Dějiny literatury české I.: od nejstarších dob do probuzení politického*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1929, s. 365.

⁵³ KRŠKO, Jan. *Pět životů Jana Husa na Krakovci*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2015, s. 9 – 19. Autor částečně zpochybňuje dlouhodobější pobyt Jana Husa na Krakovci, protože informace o něm nepochází z dobových pramenů. Mistrovo zastavení na hradě Krakovec vyloučit zcela nemůžeme, ale je třeba počítat – jak Krško uvádí na s. 18 a 19 – s alternativou Husova pobytu na Leflově sídle v Praze.

⁵⁴ Rozštěpení, rozkol církve v důsledku volby dvou či tří papežů.

⁵⁵ MRÁČEK, Pavel K., *Příručka církevních dějin*. Praha: Krystal OK, 1995, s. 75–77.

⁵⁶ Zikmund Lucemburský (1368–1437)

⁵⁷ Kostnický koncil (5. listopadu 1414–22. dubna 1418) – koncil měl za úkol vyřešit papežské schizma trvající od roku 1378. Po koncilu v Pise (1409) došlo dokonce k trojpapežství. Situace církve se stávala čím dál více neúnosnou a král Zikmund donutil papeže Jana XXIII. svolat koncil. Kardinálové v rámci nastolení jednoty církve došli k názoru, aby všichni tři papežové odstoupili a na jejich místo byl zvolen nový papež. 11. listopadu 1417 byl zvolen papežem Martin V. (1368–1431).

⁵⁸ MACEK, 1961, s. 102–115.

Husovi. Král Zikmund se dověděl o Husově věznění, jednal s kardinály o mistrově propuštění. Když mu však kardinálové pohrozili rozpuštěním koncilu, ustoupil, protože nechtěl ohrozit hlavní jednání koncilu – odstranění papežského schizmatu.

Během útěku vzdoropapeže Jana XXIII. z Kostnice nechal biskup Otto III. převézt Jana Husa na hrad Gottlieben. Až 5. června 1415 se dostalo Husovi prvního veřejného slyšení, kde chtěl obhájit své učení. Ač se Jan Hus snažil sebevíc, neměl přes množství výhrůžek a obviňování prostor pro obhájení svých názorů. Ať řekl cokoliv, bylo to špatně. Opět byl Hus postaven před rozhodnutí, zda odvolat bludné články, či nikoliv. Báł se, že kdyby odpřísáhl, došel by zatracení. Navíc tvrdil, že nemůže odpřísáhnout něco, co nikdy neučil.

6. července 1415 zasedal v katedrále sněm, který uzavřel Husův proces. Poté se přistoupilo k předčítání odsouzených článků a rozsudku. Po odsvěcení byl Jan Hus odveden k hranici nedaleko hradu Gottliebenu. Ještě než byla hranice zapálena, byl vyzván, aby své názory odvolal, což odmítl. Popel mistra Jana Husa byl druhý den vysypán do Rýna, aby se nemohlo místo jeho odpočinku stát poutním místem pro jeho podporovatele.⁵⁹

⁵⁹ ŠMAHEL, 2013, s. 175–219.

4 ŽIVOT A DÍLO PETRA CHELČICKÉHO

Petr Chelčický se narodil kolem roku 1380 v Chelčicích u Vodňan a zemřel pravděpodobně v 50. letech 15. století. Byl významným představitelem české reformace, českým náboženským a sociálním myslitelem.

O Petru Chelčickém se stále mnoho informací neví, a proto nad jeho životem visí ještě spousta otazníků. Ve svých dílech se o sobě zmiňoval minimálně, a tak je už problematické určit jeho základní životní data. Nicméně z mnohaletého zkoumání vyšlo několik zásadních skutečností o jeho životě. Už stanovení data narození Petra Chelčického je složité. Vodítkem k bližšímu určení tohoto data mohou být Chelčického zmínky o tom, že s psaním svých děl začal v pozdějším věku. Běžným věkem, kdy současníci Petra Chelčického začali psát svá významná díla, bylo přibližně třicet let. Z toho lze usoudit, že Chelčickému muselo být při psaní jeho raného díla *O boji duchovním* (napsáno roku 1421) kolem čtyřiceti let. Právě proto se jako nejpravděpodobnější doba narození Petra Chelčického uvádí rok 1380.

Dlouhou dobu se předpokládalo, že Petr Chelčický byl původem sedlák, ale s největší pravděpodobností patřil mezi nižší šlechtu. Představa Petra Chelčického coby sedláka byla založena na sebezpřirovnáních své osoby k sedlákovi. Tato srovnávání se sedlákem nemusela mít nic společného s reálnou tendencí. Přirovnávání sebe sama k sedlákovi, jedné z nejnižších a nejopovrhovanějších vrstev středověké společnosti, bylo ve středověké literatuře více než obvyklé.⁶⁰ Podobná sebeznačení bývala chápána jako projev pokory a nedokonalosti. Postavení šlechtice by vysvětlovalo jeho dobré majetkové poměry, vysokou úroveň vzdělání, autoritu mezi jinými šlechtici a dobrou znalost šlechtického prostředí, která je z jeho děl patrná. Z bádání rovněž vyplývá, že neměl vystudovanou univerzitu a neměl dokonalou znalost latiny.⁶¹

Se zkoumáním osobnosti Petra Chelčického souvisí ještě jedna neopominutelná zajímavost. Stále častěji bývá Petr Chelčický ztotožňován s Petrem Záhorkou ze Záhorčí.

⁶⁰ Motiv sedláka (staročesky též *chlapa*), se objevuje v řadě literárních děl 14. a 15. století, nezájímavě v pejorativních významech (např. *Alexandreida*, *Dalimilova kronika*, *Podkoní a žák*, báseň *Sedláci*). Ztotožnění se sedlákem mohla mít reálný základ, ale mohlo se jednat o typický topos vyjadřující pokoru; velmi často bývá ovšem označován podobnými výrazy příslušník neurozeného stavu – měšťan, řemeslník, obchodník = obyvatelé měst (v 15. století byl výraz *chlap* používán i pro označení neproduktivního duchovního).

⁶¹ BOUBÍN, Jaroslav. *Petr Chelčický: myslitel a reformátor*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 7–17.

Záhorčí byla malá osada ležící jižně od Chelčic. Existovala zde i tvrz, která patřila právě rodu Záhorků. Z pramenů lze vyčíst, že první známý držitel Záhorčí byl Svatomír. Jediným známým Svatomírovým dítětem je právě již zmíněný Petr ze Záhorčí. Pokud je Petr ze Záhorčí totožný s Petrem Chelčickým, narodil se někdy mezi lety 1379 – 1381.

Jedním z lidí, kteří mohli mladého Petra Záhorku seznámit se vzdělaným prostředím, byl jeho strýc Hostislav, který se značně zasloužil o kulturní rozvoj Českého Krumlova či stavbu krumlovského chrámu sv. Víta.

O Záhorkově dospělosti se zachovalo několik dokladů, bohužel jsou ale spíše útržkovité. První zmínka o něm, coby dospělém, pochází z roku 1395. Například roku 1404 se Petr Záhorka účastnil jako poradce a svědek jednání mezi farářem ve Větší Hůrce a Dobešem z Libějovic. Po roce 1405 opět na dlouhou dobu nejsou o Petru Záhorkovi žádné informace. Další zmínka o něm pochází z roku 1424, kde se jako svědek účastnil zápisu o smíru mezi táborským hejtmanem Janem z Křemže a Kunatem ze Sulevic. Poslední zprávy pochází až z 30. let 15. století, které se týkají zaplacení výkupného za měšťany během husitských válek.

Otázka, zda odpovídají jména Petra Chelčického a Petra Záhorky ze Záhorčí jednomu člověku, zůstává stále nevyjasněna, ale i přesto o tom svědčí několik skutečností – stejné jméno, téměř stejná doba narození, stejné sociální zařazení a místo působení. V případě jejich totožnosti by dále obraz Petra Záhorky doplnil obraz Petra Chelčického třeba v tom, proč neodjel na studia do Prahy, např. z finančních důvodů.⁶²

Ať už byl Petr Chelčický kdokoliv, zdaleka podstatnější je pro nás jeho myšlenkový odkaz. I přesto, že nestudoval na univerzitě, měl velkou touhu po vzdělávání, která se projevovala hlavně zájmem o náboženské otázky. Jeho zájem se prohloubil čtením spisů myslitele Tomáše Štítného ze Štítného nebo anglického reformátora Johna Wycliffa. Bohužel kvůli nedokonalé znalosti latiny bylo pro Chelčického dílo Johna Wycliffa hůř dostupné. I přesto se ale Chelčický ve svých dílech vyjadřoval k Wycliffovi s velkým respektem. Velice pravděpodobně mohl být ovlivněn myšlenkami valdenských, kteří působili během 14. století hlavně v jihovýchodních oblastech Čech. Zajímal se též o

⁶² BOUBÍN, 2005, s. 42–64.

reformní úsilí pražských univerzitních mistrů. Osobně se měl s Janem Husem setkat někdy mezi lety 1413 – 1414, kdy Jan Hus působil na Kozím hrádku u Sezimova Ústí.⁶³

V této době přestával věřit, že by církev mohla přivést věřící ke spáse. Naopak slova a skutky Ježíše Krista chápal jako základní a nesporný vzor pro jednání skutečných věřících. Když vypukla roku 1420 husitská revoluce, pražané,⁶⁴ táborečtí⁶⁵ a jiní se rozhodli se zbraní v ruce postavit proti králi Zikmundovi. S tím Petr Chelčický nesouhlasil. Tvrdil, že žádný člověk, který se považuje za skutečného křesťana, by neměl ke své obraně používat násilí. Chelčický se obracel na pražské a táborské mistry a žádal je, aby už nepodporovali válku a evangelium prosazovali bez násilí. Když viděl, že se jeho přesvědčování mívá účinkem, rozhodl se tohoto úkolu zhostit sám.⁶⁶

S tímto obdobím je pravděpodobně spojen začátek jeho literární tvorby. Roku 1421 napsal rozsáhlý traktát *O boji duchovním*, ve kterém odmítá veškeré formy fyzického násilí. Naopak se snaží prosazovat svoji myšlenku o duchovním boji, čili boji proti ďáblu, v němž vidí největšího nepřítele člověka.

Ve svém následujícím traktátu *O církvi svaté* z téhož roku vyslovuje svoje názory na církev. Vidí ji jako *jedno tělo s mnoha údy, vzájemně mezi sebou rovnými, a hlavou tohoto těla je Kristus*.⁶⁷ Již v tomto díle poukazuje na nerovnoměrné uspořádání lidské společnosti na trojí lid.

Chelčický se myšlenkově více či méně vymezuje proti různým husitským frakcím (husitským teologům a myslitelům Jakoubkovi ze Stříbra, Mikuláši Biskupcovi z Pelhřimova, Janu Rokycanovi atp.), aby tak vytyčil svoje myšlenky o nenásilném prosazování evangelia a respektování božího zákona v jeho původním znění. Nejkritičtější postoj má vůči katolické církvi, kterou vinil z dezinterpretace učení Ježíše Krista, a která tak způsobila začátek zkázy církve v podobě hromadění majetku či pronásledování lidí pro víru. Často se také vyjadřuje o papeži, kterého nazývá Antikristem, jenž je oděn do Kristova roucha.

⁶³ Tamtéž, s. 18–41.

⁶⁴ Husitské uskupení měst a šlechty.

⁶⁵ Radikální husitská politická, náboženská a vojenská strana.

⁶⁶ BOUBÍN, Jaroslav, KAVANOVÁ MUŠKOVÁ, Klára. *Petr Chelčický*. České Budějovice: Občanské sdružení Rozkvět zahrady jižních Čech, 2009, s. 7.

⁶⁷ HRABÁK, 1959, s. 273.

Jako jediný a závazný pramen víry chápal bibli a vnímal ji jako návod, podle kterého by měla být společnost uspořádána. Logicky nemůže být náhodou, že právě z bible Chelčický často cituje. Pro Petra Chelčického je rovněž důležitý tzv. boží zákon. Objevuje se v Kristových skutcích a slovech, a právě proto chápe Ježíše jako ztělesnění pravého božího zákona. Dodržování tohoto zákona Chelčický vnímá jako východisko před blížící se zkázou světa. Naopak tomuto zákonu odporují odpustky, přepych, kult svatých nebo uctívání obrazů. Proto by se měl mít každý správný věřící na pozoru a udržovat od církevních autorit odstup, vytrvat ve své víře a odolávat veškerým projevům nesouhlasu, útoku a naléhání ze strany svého okolí. Pokud chce věřící zůstat Bohu věrný, v takovém momentu Chelčický vidí jako řešení přerušování veškerých vazeb s rodinou a přáteli.

Petr Chelčický ve svých dílech také odsuzuje dělení společnosti do tří skupin, na tzv. trojí lid. Dle jeho učení toto dělení přímo odporuje křesťanské věrouce, protože všichni by si měli být před Bohem rovni a být podřízeni jen Bohu a jeho zákonu. Tuto tematiku podrobněji rozpracoval ve svém díle *O trojím lidu*.

Dalším podstatným pilířem učení Petra Chelčického je násilí, které tvrdě odsuzuje. Nenásilí pak vnímá jako projev lásky k bližnímu. Správný křesťan by se měl vyhnout jakémukoliv užívání násilí, a to především zabíjení. Též se zcela rozhodně stavěl proti trestu smrti. Téma násilí mu bylo známé, protože ho mohl dobře sledovat během husitských válek u katolíků, pražanů i táboritů. Stal se tak jedním ze středověkých evropských myslitelů, kteří se zabývali otázkou násilí.⁶⁸

Ve 40. letech napsal Petr Chelčický své pravděpodobně nejznámější dílo *Sieť viery*. Zde se pro změnu inspiroval Lukášovým evangeliem o rybolovu. Síť vnímá jako atribut sv. Petra, který je ničen zásahy dravých velryb – papeže a světského panovníka.⁶⁹

Stejně jako u přibližného roku narození, je podobně složité určit s bližší přesností rok Chelčického smrti. V žalobách proti Janu Rokycanovi⁷⁰ z roku 1461 objevujeme údaj, který se s největší pravděpodobností týká právě Petra Chelčického, a kde se o něm hovoří

⁶⁸ BOUBÍN, KAVANOVÁ MUŠKOVÁ, 2009, s. 6–11.

⁶⁹ HRABÁK, 1959, s. 271–279.

⁷⁰ Těž Jan z Rokycan (1396–1471)

již jako o mrtvém.⁷¹ To je důvod, proč se přibližná doba jeho úmrtí klade do 50. let 15. století.

Myšlenky Petra Chelčického převzal okruh jeho stoupenců, a tak vznikla roku 1457 jednota bratrská.⁷² Byla založena bratrem Řehořem Krajčím⁷³ v Kunvaldu. K této skupině, která se snažila najít ideál Kristova života, měl blízko teolog Jan Rokycana. Právě ten zprostředkoval Řehořově skupině myšlenky Petra Chelčického. Její členové žili podle božího zákona. Pro jednotu byl typický život v ústraní, který byl zřejmě inspirován názory Petra Chelčického. Chtěli se spravovat sami podle evangelia, protože tvrdili, že jsou součástí Kristova těla.⁷⁴

⁷¹ BOUBÍN, 2005, s. 16.

⁷² Celosvětově známá pod latinským názvem *Unitas fratrum*.

⁷³ Též Bratr Řehoř (?–1474)

⁷⁴ BOUBÍN, 2005, s. 157–162.

5 JAN HUS A PETR CHELČIČKÝ O CÍRKVI

Jan Hus svůj nejvýznamnější spis *De ecclesia* napsal na jaře roku 1413, když odešel z Prahy a usadil se na Kozím Hrádku. V té době se Husův konflikt s církví zhoršil, když se roku 1412 postavil proti prodávání odpustků. Po zostření klatby Jana Husa povolali před římskou kurií, kde se měl ze svých názorů zodpovídat. Cestu odmítl a místo toho se v Betlémské kapli před svými posluchači odvolal k Pánu Ježíši Kristu jako ke svému nejvyššímu soudci. Tímto krokem vypověděl poslušnost papeži.

Traktát můžeme rozdělit na dvě části. První část, tvořena prvními deseti⁷⁵ kapitolami, je Husovým výkladem názorů na církev. Druhou část traktátu, která čítá třináct kapitol, tvoří polemika s Husovými odpůrci, hlavně Štěpánem z Pálče a Stanislavem ze Znojma. Právě tato část traktátu je osobního rázu, protože se v ní dále brání proti papeži Alexandrovi V., Janu XXIII. nebo papežské kurií.

Ve spisu se zabývá myšlenkami, které byly v Husově době považovány za dané a nesporné, např. zda je hlavou církve Kristus, nebo papež. Pokládá si zde otázky týkající se vztahů mezi lidmi, protože největší problém v společenské hierarchii vidí v uspořádání církve. Jako jedinou a nezpochybnitelnou autoritu vidí Ježíše Krista. Veškerá svá tvrzení se snaží dokázat za pomoci Písma a Kristova příkladu. Z jeho názorů vyplývá, že křesťan není povinen poslouchat taková nařízení církve, která jsou v rozporu s Písmem. Významné bylo rovněž učení o tzv. předurčených a přezvěděných.⁷⁶ Jeho velice kritický pohled na církev lze dobře doložit na tomto úryvku: *Zdali v tom, že hromadí obročí anebo číhají na dary jako Gézi, nebo v tom, že se naučili přicházet časně zrána k papeži v pyšném vystrojení s nákladnou jízdní družinou, ne, že by měli daleko nebo cesta byla neschůdná, nýbrž aby vystavili světu na odiv svou vypínavost i ostrý protiklad s Kristem a jeho apoštoly, kteří pěšky obcházeli v prostém šatě města, městečka a vesnice, zvěstující evangelium v království božího? Zdali také v tom jsou pravými a zřejmými náměstky apoštolů, že dovolují, aby je lidé na kolenou uctívali, anebo že cizincům navštěvující papeže, sedícího na vyvýšeném trůnu v nádherném rouše, které splývá až k nohám, ano až daleko pod křeslo, ukládají, aby klečící pokorně hleděli políbit blažené nohy, jak by svatost samého otce*

⁷⁵ Následující 11. kapitolu je možné vnímat jako možnou přechodovou část uvádějící čtenáře/posluchače do následné polemiky s univerzitními mistry (Hus je vyjmenovává v závěru 11. kapitoly).

⁷⁶ Hus striktně odděluje předurčenost ke spáse a člověka jako součást církve, který sice může být součástí církve, ale spasení nikdy nedojde.

*papeže stékala od hlavy až na patu? Cožpak nabývají nemocní zdraví z dotyku oněch nohou?*⁷⁷

Hus se při psaní traktátu *De ecclesia* opírá o teze anglického reformátora Johna Wycliffa. Často Wycliffovy myšlenky zpřesňuje přidáním několika slov pro lepší srozumitelnost. V minulých dobách byl Jan Hus mnohdy chápán jako epigon,⁷⁸ který nepřinesl téměř žádnou novou myšlenku. To ale není pravda, jelikož původnost literárního díla se nechápala ve stejném smyslu jako dnes. V této době nebylo zvykem citovat prameny, s výjimkou Písma a patristické literatury.⁷⁹

Nicméně Wycliff není jediným autorem, od kterého Jan Hus přejímá myšlenky. Několikrát se ve spise zmiňuje o sv. Augustinovi, Jeronýmovi, Řehořovi a Ambroži.⁸⁰ V patnácté kapitole tvrdí, že *v kterékoli otázce se tyto čtyři svatí shodují, papež s kardinály nemá práva definovat lidu opak jako článek víry.*⁸¹

Husův spis je zajímavý ze společenského, teologického a obecně lidského hlediska., protože v něm vysvětluje základní abstraktní teologické otázky. Nejprve si položí otázku, a poté vyloží svoje stanovisko k problematice. Vysvětluje, kde je pravda, a hlavně to, jak by se měl správný věřící zachovat. Traktát je jedním ze spisů, který by měl být poučný i pro dnešního čtenáře. Nejenže máme možnost se dovědět více o Husovi jako člověku, ale také máme během studia textu možnost si uvědomit, že má cenu za velké cíle bojovat.

Traktát *O církvi svaté* je drobný spis napsaný pravděpodobně v roce 1421. Tou dobou Petr Chelčický odešel do Písku, kde se setkával s kněžími.⁸² Po smrti Jana Husa byla politická situace v Čechách neúnosná a vyústila v tzv. husitskou revoluci (období husitských válek ve 20. a 30. letech). Docházelo k teroru, věznění a genocidám pro víru.

⁷⁷ HUS, Jan. *O církvi*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965, s. 117.

⁷⁸ Následovník, pokračovatel; napodobitel; napodobování významných tvůrců a osobností, opakování a využívání myšlenek někoho jiného.

⁷⁹ HUS, 1965, s. 14–15.

⁸⁰ Učitelé církve - Sv. Augustin (354–430), Sv. Jeroným (347–420), Sv. Řehoř (540–604), Sv. Ambrož (340–397).

⁸¹ HUS, 1965, s. 122.

⁸² JAKUBEC, 1929, s. 365. V Písku se etablovali táborští kněží, kteří byli součástí ortodoxněji pojímané víry; dlouhodobě v Písku pobýval patriarcha Mikuláš Biskupec z Pelhřimova.

Násilí bylo na denním pořádku a bylo jen otázkou času, kdy na aktuální dění někdo zareaguje.

Hlavní myšlenkou spisu je nástin společnosti a její rozdělení na tzv. trojí lid. Později tuto tematiku podrobněji rozvedl v traktátu *O trojím lidu*. Věnuje se otázce světské moci a násilí. Snaží se poukázat na to, co je povinnost všech členů církve a že všechny stavy by si měly být rovny.

Často se ve svém traktátu odvolává na výroky apoštola Pavla, konkrétně na Pavlův První list Korintským. Pomocí tohoto listu chce dokázat, že mezi všemi údy církve by měla panovat rovnost a žádný z nich nemá mít privilegia. To je důvod, proč kritizuje některé stavy, když tvrdí, že *snad pohřichu jiného zalozenie nemají v cierkvi svaté kněží, jediné břicha pasenie na robotných úsilé.*⁸³ (...) „*A poněvadž údové cierkvi svaté takovú mírú táhnú, tehdy nemohli by velikých úrokuov jedni na druhé položit, ani rozličných robot na ně zamysliť, aby, sediece v chladu, posmievali sě oněm chlapóm a výróm, ješto sě na horce pekú; ani by jich vyhнали u velikú zimu v kitliciech na zajíce a sami v teple seděli, ani kterého porobenie jim by pod bezdččí prikazovali, čemuž sobě od jiných nechtěli by.*⁸⁴

Přestože máme tendenci vnímat Jana Husa a Petra Chelčického jako osobnosti, které od sebe dělí jedna generace, tak po literární stránce na ně takto hledět nemůžeme. Když se podíváme na roky vzniku jejich spisů o církvi (u Husa rok 1413, u Chelčického rok 1421), zjistíme, že oba traktáty od sebe dělí pouhých 8 let. Tento rozdíl je natolik minimální, že tak můžeme oba autory vnímat jako současníky.

Traktát Petra Chelčického *O cirkvi svaté* je podstatný tím, že z něj lze vyčíst, jakým směrem se myslitel ubíral dál a že je určitým předstupněm jeho dalších nejvýznamnějších děl.

⁸³ CHELČICKÝ, Petr. *Drobné spisy; O boji duchovním; O cirkvi svaté; O trojím lidu řeč; Replika proti Mikuláši Biskupcovi*. Praha: Academia, 1966, s. 102.

⁸⁴ *Tamtéž*, s. 103.

6 ALEGORIE CÍRKVE

V řadě středověkých literárních děl se pro lepší vnímání používá alegorie. Autor se tak snaží náročnou problematiku přiblížit na čemkoliv konkrétním. Ani Jan Hus a Petr Chelčický nejsou výjimkami.

Již v první kapitole Jan Hus prostřednictvím různých alegorií popisuje církev. Svatou církev katolickou vidí jako *souhrn všech předurčených, zahrnujíc všechny předurčené přítomné, minulé i budoucí*.⁸⁵ Krista vnímá jako ženicha a církev jako jeho nevěstu, jež je tvořena všemi předurčenými. Přirovnává ji k božímu domu a popisuje ji jako cudnou, neposkvrněnou a neschopnou smilnění.

Hus vidí obecnou církev jako tělo, jehož hlavou je Kristus. Žádná jiná část těla tak nemůže být důležitější než hlava. Tuto tezi opakuje též na začátku čtvrté kapitoly: *Z toho, co již bylo uvedeno, předně vyplývá, že jediný Kristus je hlavou církve obecné, která není částí žádné jiné*.⁸⁶ V další části kapitoly tvrdí, že hlavou nemůže být nikdo jiný, např. apoštol, neboť by tím porušil své předurčení a znevážil by důstojnost svého úřadu. Přestože se Hus ještě v této části traktátu o papeži podrobněji nezmiňuje, je už nyní naprosto logické, že ani sám papež nemůže být hlavou církve. Své výroky o Kristu opírá o bibli: *Všechno podrobil pod jeho nohy a ustanovil jej svrchovanou hlavou církve, která je jeho tělem, plností toho, jenž přivádí k naplnění všechno, co jest*.⁸⁷ Tělo církve vidí jako údy, které si pomáhají v plnění úkolů a mají sloužit Kristu. I zde Hus čerpá z bible: *Tak i my, ač je nás mnoho, jsme jedno tělo v Kristu a jeden druhému sloužíme jako jednotlivé údy*.⁸⁸

Protikladem Kristovy nevěsty je církev tvořena zatracenými. Hlavou tohoto mystického těla je ďábel. Je dokonalým opakem svaté církve obecné. Vnímá ji jako pyšnou a neposlušnou. Údy jsou spojeny hříchy a zlem.

Pátou kapitolu věnoval tomu, kdo náleží k obecné církvi. Objevuje se zde další zajímavá alegorie. Všechny věřící přirovnává k rybám. Církev přirovnává k síti spuštěné do moře, protože byla svěřena rybářům.⁸⁹ Ryby vytažené ze sítě představují předurčené,

⁸⁵ HUS, 1965, s. 24.

⁸⁶ *Tamtéž*, s. 38.

⁸⁷ Bible, Ef 1. 22–23.

⁸⁸ *Tamtéž*, Ř 12. 5.

⁸⁹ Jde o odkaz k apoštolům – sv. Petrovi a sv. Ondřejovi, kteří se živili rybářstvím.

kteří se dostanou do nebeského království. Tito věřící žili příkladným životem. Naopak ryby, které zůstanou odhozené, symbolizují předzvěděné neboli ty nejmenší v nebeském království. Tuto alegorii popisuje takto: *Dobré ryby jsou vybírány do nádob a špatné odhazovány, poněvadž každý vyvolený je přijímán do věčných stánků, a zavržení pozbyvše světla věčného království, jsou odvlékáni do temnot zevnějších. Nyní totiž síť víry zahrnuje spolu dobré, to jest vyvolené, i zlé, to jest předzvěděné, jako pomíchané ryby.*⁹⁰ V žádném případě nerozhoduje sociální postavení předurčeného a předzvěděného, což znamená, že např. bohatý věřící může patřit k předzvěděným stejně jako chudý k předurčeným.

V podobném duchu přirovnává předurčené k pšenici a předzvěděné k plevě. Dle Husa jsou v církvi *smíšeni podle víry lidi dobří i zlí, předurčení i předzvědění, předurčení jako pšenice, předzvědění jako plevy. První mají být shromážděni do obilnice nebeské vlasti, ostatní spáleni neuhasitelným ohněm.*⁹¹

Motiv sítě využívá i Petr Chelčický ve svých spisech, např. ve spisu *Sieť viery*. Chelčický podobně jako Hus tvrdí, že má-li se věřící dostat do nebeského království, musí být sítí vytažen z moře. Papež a císař symbolizují velryby, které ničí síť. Nicméně se ve spisu *O cirkvi svaté* motivem sítě nezabývá.

Stejně jako Jan Hus připodobňuje církev k člověku a chápe ji jako sbor vyvolených k spasení. Dle něj je hlavou církve rovněž Kristus. Tělo je tvořeno několika údy, mezi nimiž panuje rovnost. To tvrdí již v začátku traktátu: *A druhé jsou ty věci jisté bez omyla té cirkvi svaté: to sú darové Duchu svatého, jimiž bývá darována, aby spôsobena byla skrze ně v údech rozdělených v služebnosti k užtku všeho těla nebo té cirkvi.*⁹² V závěru spisu znovu stručně opakuje, jak si rovnost údů představuje: *A pravda jest velebnější než příklad; a že rovnost nerozdělenú v těle mezi údy pokládá, že bez závisti jedni druhým slúžie, spolu o sobě péči mají, spolu se o všecko dělě; jestli dobré, spolu se radují; jestli protivné, spolu se mútí; nehrdají poctivější potupnějšími, ale věčí poctivostí chránie jich.*⁹³

Chelčický také poukazuje na to, že se v těchto údech mohou nacházet takoví lidé, kteří jsou ve své víře neupřímní a pokrytečtí. Říká: *Ale však neihned muož býti jistěno,*

⁹⁰ HUS, 1965, s. 47.

⁹¹ *Tamtéž*, s. 49.

⁹² CHELČICKÝ, 1966, s. 99.

⁹³ *Tamtéž*, s. 103.

když v takových skutečnostech mnoho lidí bude shledáno, nebo jich méně jest, že by to jistě byla stránka církvi svaté, nebo úd jeden nebo dva. Nebo mohou pod takové skutečnosti vjíti také nepraví lidé, ješto na čas postojie v nich a nebo snad dokonce ostojí, ale nenie v nich upřímnost pravá těch skutečnostech. Nebo všeckny ctnostné věci mohou státi na pokrytých lidech, jediné láska božie nemuož.⁹⁴ Dle Petra Chelčického podobní věřící do církve svaté nepatří.

O údech svaté církve se zmiňuje i v následující pasáži. Nejvíc je zde kritický ke kněžskému stavu a jeho úřadu. Chelčický je toho názoru, že *mohú býti v něm zlí, ješto sú údové dábelščí a toliko samému d'áblu nahánějící k zisku duše skrze svody své.⁹⁵ Dle něj není možné, aby tento stav náležel k svaté církvi. K ní můžou patřit jen ti, kteří ji slouží v dobrém. A když kto vyvolený v těch staviach drží spravedlnost přikázanú od boha, tehdy jest úd církvi svaté. Pakli veliký zástup takových bude, tehdy stránka církvi svaté jest.⁹⁶*

⁹⁴ CHELČICKÝ, s. 99.

⁹⁵ *Tamtéž*, s. 100.

⁹⁶ *Tamtéž*, s. 101.

7 POJETÍ SPOLEČNOSTI

Určit Husovo pojetí společnosti je v jeho díle *O církvi* poměrně složité. Nerozebírá tu uspořádání středověké společnosti jako Petr Chelčický ve svém díle *O církvi svaté*. Dle nástinu reforem Husovy strany je patrné, že se ztotožňuje se zachováním středověkého uspořádání společnosti a nic by na její hierarchii neměnil. To dokládá citace ze sedmnácté kapitoly, kde ve čtvrtém bodě píše, že je jejich záměrem, aby „*církev bojující sestávala poctivě ze složek, které ustanovil Hospodin, to jest z kněží Kristových, kteří zachovávají jeho zákon v čistotě, ze světských pánů, kteří donucují zachovávat nařízení Kristovo, a z obecného lidu, který oběma těmto složkám slouží podle zákona Kristova.*“⁹⁷ Hus se zde nesoustředí na výše zmíněné složky, ale na etiku věřících. I přesto je ale možné z jeho spisu vydedukovat určité dělení věřících lidí.

Jan Hus na základě učení Johna Wycliffa vidí společnost lidí jako předurčených minulých, přítomných a budoucích k spasení. Dle těchto kritérií může věřící patřit k předurčeným, i když se ještě nenarodil. Tento sbor spravedlivých vnímá jako údy, a tedy součást katolické církve, jejíž hlavou není papež, ale Ježíš Kristus. Rovněž tyto předurčené vnímá jako „*církev, která zrodila Abela, Enocha, Noe a Abrahama, zrodila také Mojžíše a pozdější proroky před příchodem Páně. A ta, která tyto zrodila, zrodila i apoštoly a mučedníky naše a všechny dobré křesťany.*“⁹⁸ V této církvi věřící žijí zbožným životem a měli by být všichni spaseni.

Opakem předurčených jsou předzvědění. Jde o společenství lidí, kteří nedojdou spasení, ale naopak budou za své hříchy zatraceni. Hlavou těchto hříšníků není Kristus, ale ďábel. Stejně jako předurčené, tak i předzvěděné přirovnává podobným způsobem k církvi, „*kteřá zrodila Kaina, Cháma, Izmaele a Ezaua, zrodila též Datana a jiné podobné v témž národě. A táž, která zrodila je, zrodila také Jidáše, falešné apoštoly, Šimona Maga a ostatní falešné křesťany až po naše časy.*“⁹⁹ Tudíž o těchto předzvěděných nelze tvrdit, že patří ke Kristově církvi, protože Kristus je na rozdíl od nich bezchybný. Hus se dokonce snaží podíl předzvěděných na svaté církvi znázornit na lidském těle. Přirovnává je ke

⁹⁷ HUS, s. 144.

⁹⁸ *Tamtéž*, s. 24.

⁹⁹ *Tamtéž*, s. 24. Hus citlivě vnímá to, kdo je součástí církve. Tyto údy mohou být a nemusí být spaseny.

slinám, hlenům, hnisu, moči nebo výkalům, neboť každý předzvěděný křesťan „*musí být jako výkal z tohoto těla nakonec vyvržen.*“¹⁰⁰ Tělem jsou myšleny údy svaté církve.

Dále je nutno podotknout, že se Jan Hus nezabývá tím, ke které společenské vrstvě konkrétní věřící náleží, aby mohli patřit k předurčeným. Dle jeho pojetí tak může patřit sedlák k předurčeným stejně jako papež k předzvěděným. Tematika předurčených a předzvěděných se prolíná celým Husovým dílem *O církvi*.

Hus v páté kapitole přirovnává předurčené k dobrým rybám a předzvěděné k zlým rybám. Svatou církev vidí jako síť spuštěnou rybáři do moře a s její pomocí je „*každý vytahován z vln přítomného věku do věčného království.*“¹⁰¹ Tvrdí, že po soudném dni budou dobré ryby vybrány, ty špatné zavrženy a nazvány nejmenšími v království nebeském.

Pojetí společnosti se u Petra Chelčického, na rozdíl od pojetí mistra Jana Husa, značně liší. Společnost rozebírá na základě pohanského obrazu rozdělení do tří stavů – kněžský, rytířský a robotný. Kněžský stav popisuje jako zkažený kvůli hromadění majetku a rozmařilému životu. Též vidí, že když chtějí kněží dosáhnout nějakého cíle, není jim proti mysli ve jménu víry použít meč a násilí. Z těchto důvodů ostře kritizuje i světskou moc, například katy, biřice, rychtáře nebo konšely. O této moci píše: *Nebo Buoh skrze apoštoly neustavil jest krále cirkvi svaté, aby na svém meči nesl pokušení jejie a bojoval za ni proti nepřátelóm jejím a pudil mocí tu cirkvev k službě jeho. Ani jí jest ustavil rychtáruov, ani konšeluov, aby cirkvev svatá přicházeje před ně súdila se o zboží tohoto světa; ani jest jí ustavil biřicuov a katuov, aby údové za cirkvi svaté jedni druhé věsili, anebo sě spolu na skřipcích mučili pro tělesné věci - toť jest pohanóm a tomuto světu poručeno.*¹⁰²

Do rytířského stavu patří hlavně ti, kteří mají na starosti správní moc, např. králové, šlechta, rytíři, rychtáři, konšelé, apod. Chelčický tento stav nezavrhuje úplně, ale je toho názoru, že pro něj není v křesťanské společnosti prostor.

Robotný stav charakterizuje jako poddaný lid, který musí pracovat na kněžský a rytířský stav. Chelčický se tím snaží poukázat, jak vyšší stavy zneužívají nižšího stavu a

¹⁰⁰ HUS, 1965, s. 34.

¹⁰¹ *Tamtéž*, s. 47.

¹⁰² CHELČICKÝ, s. 101.

vnímá jako svou povinnost na to poukázat, jelikož tvrdí: „*Aniž těchto věcí mluvil sem jedině proto, maje za největší škodu to, že věrní lidé poddáni sú těm mocem a břímě jich nesú.*“¹⁰³

Nicméně ze spisu je patrné, že Petr Chelčický zavrhuje podobné dělení na trojí lid, protože odporuje ideji prvotní církve. Je přesvědčen o tom, že křesťanská společnost se má řídit Božím zákonem a má mezi všemi lidmi bez ohledu na sociální vrstvu panovat rovnost. Proto píše, že *pravda jest velebnější než příklad; a že rovnost nerozdělenú v těle mezi údy pokládá, že bez závisti jedni druhým slúžie, spolu o sobě péči mají, spolu se o všecko dělé; jestli dobré, spolu se radují; jestli protivné, spolu se mútí; nehrdají poctivější potupnějšími, ale věcí poctivostí chránie jich.*¹⁰⁴

Tuto tematiku o rovnosti všech stavů dál podrobně rozvíjí ve svém dalším spisu *O trojiem lidu*.

¹⁰³ CHELČICKÝ, 1966, s. 104.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, s. 103.

8 KRITIKA CÍRKVE A SPOLEČNOSTI

Jan Hus ve spisu kritizuje takové kněze, kteří v kázáních učí pomocí slov dobrému, ale sami to porušují tím, že nežijí příkladným životem. O takových Hus tvrdí, že *nebudou žít ve věčném životě ani jako nejmenší, nýbrž tam vůbec nebudou*,¹⁰⁵ a tudíž budou mezi předzvěděnými. Hříchy spojují ďáblový údy a oddělují je od společenství předurčených – těch, kteří budou spaseni - protože Bůh k sobě přijímá jen ty, kteří dodržují jeho zákon, a to podobní kněží nedodržují.

Rovněž kritizuje kněží v otázce pravomocí kněžstva. Mnozí z nich si myslí, že jsou to právě oni, kdo svazují nebo rozvazují, a až po nich koná Bůh. S tímto Hus nesouhlasí a tvrdí, že všechna tato konání musí být v souladu s božským souhlasem a *člověk nemůže být od hříchu rozhrěšen ani přijmout odpuštění hříchů, jestliže Bůh jej nerozhřeší nebo mu neudělí odpuštění*.¹⁰⁶ Z toho plyne, že tak může konat pouze Bůh na základě své nekonečné moci a svého milosrdenství prostřednictvím svého služebníka. Nikoliv naopak. Tímto kněžstvo svoje pravomoci překračuje a staví se tak nad Boha.

V jedenácté kapitole Jan Hus rozvádí, jak si kněží neprávem přisvojují moc a namlouvají si, že můžou naprosto cokoliv. Často si vykládají evangelium a další části Písma tak, aby mluvilo v jejich prospěch, ale jakmile dojde na dodržování způsobu života po vzoru Ježíše Krista, tak ho svými skutky popírají. Dle Jana Husa ho *potlačují nebo opatřují vysvětlivkami podle své libosti, anebo to výslovně zavrhnou jako něco, co ke spasení nenáleží*.¹⁰⁷ Podobně zneužívají moc i ti, kteří obchodují se svěcením a odpustky, svatokupecky získávají kněžské úřady, požadují peníze za svátosti, žijí v lakomství, přepychu či zhýralosti. Činí tak jen pro svůj zisk a ne z lásky k Bohu, jak by správně měli. Takoví kněží žijí v rozporu se zákonem Ježíše Krista. Skutečný křesťan se musí proti podobnému zneužívání moci postavit, protože církvi škodí každý takový kněz.

Podobný problém vidí Hus v podrobování lidu papežem, protože Svatý Otec není od toho, aby panoval nad lidem, ale aby se za něj modlil a sloužil mu. Když nic z toho v duchu evangelia nedělá, není pravým zástupcem Boha na Zemi. Papeži se nemá lid podrobovat, protože Kristus je dostatečnou hlavou církve a věřící mají ctít jeho. Jako

¹⁰⁵ HUS, 1965, s. 48.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, s. 88.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 96.

příklad zneužívání moci nad věřícími uvádí Jan Hus tento příklad: *Zdali také v tom jsou pravými a zřejmými náměstky apoštolů, že dovolují, aby je lidé na kolenou uctívali, anebo že cizincům navštěvujícím papeže, sedícího na vyvýšeném trůnu v nádherném rouše, které splývá až k nohám, ano až daleko pod křeslo, ukládají, aby klečící pokorně hleděli políbit blažené nohy, jak by svatost samého otce papeže stékala od hlavy až na patu? Cožpak nabývají nemocní zdraví z dotyku oněch nohou?*¹⁰⁸ Z tohoto výroku je patrné, že se nikdo nemá římskému veleknězi podvolovat. Naopak ten, kdo si klekne k papežovým nohám, se dopustí provinění, než kdyby tak učinil před Kristem. Opět tato problematika souvisí s otázkou úcty, která má být projevoována jen ve vztahu ke Kristu.

Jako další způsob podrobování lidu duchovenstvem vidí Hus klatbu, sesazení a interdikt. Interdikt popisuje jako trest, kterým duchovenstvo svévolně prosazuje svou vůli a zároveň tak trápí lid kvůli jednomu člověku nebo kvůli více lidem. Ve dvacáté třetí kapitole píše, že tímto duchovní trestají každého, kdo se jim postaví na odpor a zakazují vykonávání bohoslužeb, udílení svátosti a pohřbívání. V těchto otázkách vychází Jan Hus ze své vlastní životní zkušenosti, protože byla na něj uvržena klatba a nad Prahou byl kvůli němu vyhlášen interdikt.

Petr Chelčický se ve své kritice církve a společnosti od Jana Husa částečně liší. Nicméně se shodují v tom, že oba vidí jako skutečnou část církve takové kněze, kteří jdou v Kristových šlépějích a nehledí jen na svůj vlastní prospěch, jelikož praví kněží by měli mít určité ctnosti. Jejich shodné názory na zkaženost církve dokazují to, že se morálka kněžstva od dob kritiky Jana Husa nezměnila. Neměli bychom přitom zapomínat na důležitou skutečnost, že oba autory od sebe dělí pouze jedna generace a oba rozebírané spisy pouhých 8 let.

Chelčický kritizuje kromě církve další jiné nešvary soudobé společnosti. Především jde o světskou moc, která k dosažení svých cílů často využívá násilí. To se snaží dokázat v tomto úryvku: *Nebo Buoh skrze apoštoly neustavil jest krále cierkvi svaté, aby na svém meči nesl pokušení jejie a bojoval za ni proti nepřátelóm jejím a pudil mocí tu cierkev k službě jeho.*¹⁰⁹ Též odmítá biřice, rychtáře a další vykonavatele světské moci. O té tvrdí,

¹⁰⁸ HUS, 1965, s. 118.

¹⁰⁹ CHELČICKÝ, 1966, s. 101.

že ani jí jest ustavil rychtářuov, ani konšeluov, aby cierkev svatá přicházeje před ně súdila se o zboží tohoto světa; ani jest jí ustavil biřicuov a katuov, aby údové za cierkvi svaté jedni druhé věsili, anebo se spolu na skřipcích mučili pro tělesné věci. Toť jest pohanóm a tomuto světu poručeno.¹¹⁰ Z tohoto úhlu pohledu Jan Hus světskou moc nerozebírá. Ve svém spise věnuje pozornost církevní moci, reprezentované kněžími, kardinály a papežem.

V otázce světské moci Petr často odkazuje na apoštola Pavla. Na jeho výrocih se snaží vysvětlit, že v prvotní církvi existovala pouze duchovní moc. Světská moc této ideji ale odporuje. Tato moc dle Petra Chelčického slouží pouze k tomu, aby pomocí násilí donucovala dodržovat Boží zákon. S podobným přístupem nemohl Chelčický jako pacifista v žádném případě souhlasit.

Zdaleka více pozornosti věnoval problému, který se týkal všech vrstev napříč celou společností – a to nerovnosti mezi nimi. Ostře zavrhuje, aby kněžský a rytířský stav měl výsadní postavení, zatímco robotný stav na předchozí dva pracuje. Dá se předpokládat, že tento Chelčického názor pramení z jeho příslušnosti k nižší šlechtě a dobré znalosti tohoto prostředí. V tomto tvrzení se Petr Chelčický opět opírá o výrok apoštola Pavla: *Vy sami viete, bratřie, kterak musíte následovati nás. Nebo nebyli sme nepokojni mezi vámi, ani sme darmo chleba jedli od koho, ale v práci a v usilování, v noci i ve dne, dělajíce rukama svými, abychom nižádného z vás neobtěžili. Neb když ješče bychom u vás, ty věci sme vám zvěstovali, že ač kto nechce dělati, aby nejedl, nebo slyšeli sme některé mezi vámi chodíce nepokojně, nic nedělajíce, ale dvorsky činíce.*¹¹¹ Z tohoto úryvku je zcela patrné, že naprosto odmítá dělení lidu na tři stavy a také to, aby pracoval jen robotný stav. Touto citací napadá hlavně kněžský stav, o kterém v další pasáži ironicky říká, že *snad pohříchu jiného založenie nemají v cierkvi svaté kněží, jediné břicha pasenie na robotných úsilé*¹¹² a ani jeden z vyšších stavů by nedělal takovou těžkou práci, kterou musí vykonávat robotný stav. Ani tímto tématem se Jan Hus v spisu *O církvi* nezabývá.

Tematiku kněžského, rytířského a robotného stavu Petr Chelčický podrobněji rozebírá ve svém následujícím traktátu *O trojím lidu*.

¹¹⁰ CHELČICKÝ, 1966, s. 101.

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 102.

¹¹² *Tamtéž*, s. 102.

9 PŘEDSTAVY O NOVÉ SPOLEČNOSTI

Jan Hus během psaní svého díla nevěnoval jedinou kapitolu, kde by nastínil svoji konkrétní představu o podobě nové společnosti. Pravděpodobně tomu tak bylo hlavně z důvodu, že souhlasil s tradičním středověkým uspořádáním společnosti na kněžstvo, panstvo a prostý lid. Potřebné změny vidí v jiných oblastech společnosti, než v dosavadní hierarchii. A právě proto musíme v jeho názorech číst mezi řádky, abychom si dokázali sestavit ucelenější pohled na to, co vše by se mělo dle něj ve společnosti změnit.

Hus tvrdí, že pro všechny spravedlivé by měl být hlavou církve Ježíš Kristus, protože *svatí apoštolové svorně vyznali, že jsou sluhy této hlavy a pokornými služebníky církve, jeho nevěsty*.¹¹³ Z tohoto důvodu dle Husa nemůže být hlavou církve nikdo jiný než Kristus a žádný z apoštolů by si nedovolil o sobě prohlásit, že je hlavou církve. Kdokoliv by tak smýšlel, nemohl by patřit k předurčeným, jelikož *kdo miluje pýchu, nechce patřit k tělu, jehož hlavou je Kristus*.¹¹⁴ Proto Hus sdílí názor, že by se kněží měli raději nazývat sluhy a služebníky církve než hlavou, protože není-li papež představeným před Bohem a neplní úkoly hlavy církve, není její hlavou. Mnoho kněží má tendenci nabádat věřící k tomu, aby věřili, že právě oni jsou hlavou církve nebo součástí Kristova těla. Jejich slova Jan Hus popírá tím, že věřící má věřit v to, co mu říká Bůh.

Osmou kapitolu svého spisu věnoval pojmu víry. Podle Husa je k víře potřeba pravda, kterou mají věřící bránit až do smrti. Pro každého křesťana by měla být víra důležitá, aby se skrze ni zalíbil Bohu. Je nutné, aby každý člověk, který má být spasen, byl věřící, poněvadž *věřící je ten, kdo má víru vlitou od Boha bez jakéhokoli oslabujícího váhání, které by bylo k jeho víře přimíšeno*.¹¹⁵ Správný věřící by měl být ve své víře vytrvalý.

Hus také tvrdí, že křesťané mají věřit výslovně pravdě Písma a že nejsou povinni důvěřovat papeži nebo papežským bulám, protože mohou klamat. Papeži a bule se má tak věřit v případě, že všechny své výroky staví na skutcích Krista a Písmu. Sám Jan Hus se z tohoto důvodu vzepřel bule papeže Alexandra. Též říká, že *ani místa ani řády nás nepřibližují našemu Stvořiteli, nýbrž buď nás s ním spojují dobré zásluhy, nebo nás od něho*

¹¹³ HUS, 1965, s. 38.

¹¹⁴ *Tamtéž*, s. 41.

¹¹⁵ *Tamtéž*, s. 67.

odlučují zlé skutky.¹¹⁶ Prostřednictvím dobrých skutků a pohrdání světskými statky má kněz dbát na správný život. Pokud nežije v souladu s božím zákonem, má činit pokání, aby se tak oddělil od společenství zatracených. Tím, že věřící projeví bolest nad spáchaným hříchem, má dojít ke spáse. Každý, kdo říká něco, co je proti Boží vůli nebo proti Písmu svatému, má být považován za rouhače nebo falešného Božího svědka.

Hus se o pravdě zmiňuje ještě v šestnácté kapitole, kde tvrdí, že pokud někdo nemluví pravdu, nemá ho být uposlechnuto a nezáleží na tom, jak velkou váhu má jeho autorita. Věřící mají být opatrní, *aby z pochlebenství nenazývali lživého Krista nejsvětějším a modlu nejvyšším knězem a pravým nástupcem apoštola Petra.*¹¹⁷ V takovém momentu by měli být svrženi jak pokrytečtí papeži a kardinálové, tak i pochlebující zkažení křesťané, protože se tím účastní na zločinu. Autoritu si zaslouží jen ten, kdo učí Hospodinův zákon a chová se podle přikázání, protože jen ten bude v nebeském království. Proto by laici měli soudit slova a skutky svých představených. Kdyby totiž nerozsuzovali s rozvahou, mohli by upadnout do zatracení. Podobně Hus tvrdí, že věřící má dát přednost vlastnímu rozumu před výroky papeže. To se snaží v dvacáté první kapitole doložit slovy: *Neboť kdyby mi papež nařídil pískat na píšťalku, stavět věže, šít nebo tkát šaty a nadívat jitrnice, zdali by neměl můj rozum soudit, že mi papež nařídil hloupost?*¹¹⁸

Dle Jana Husa nemají mít křesťané strach z kněží, kteří se nechovají podle života Ježíše Krista a naopak vyžadují poslušnost vůči sobě. Řada duchovních si myslí, že můžou naprosto cokoliv, protože věří, že získali takovou velikou moc od Krista. Právě proto pokud věřící uvidí, že duchovní svoji moc zneužívá, mají se jí postavit na odpor. V jedenácté kapitole k tomu vyzývá slovy: *Kdo čteš, rozuměj a postav se takové předstírané moci na odpor a neboj se jí otrocky.*¹¹⁹ Poukazuje na to, že duchovenstvo se předstíranou mocí odvrací od napodobování Krista.

Příčinou zkázy lidu jsou dle Husa zlí kněží, kteří svádí věřící z pravé cesty k Bohu. Laikové v dobré víře důvěřují kněžím, ale neuvědomují si, že je podobní preláti kazí a že můžou dojít k zatracení. Proto o těch, kteří chtějí budit dojem svatosti a kazí svými slovy a příklady lid, říká: *Tomu by bylo věru lépe, kdyby jej pozemské činy dohnaly až k tělesné*

¹¹⁶ HUS, s. 81.

¹¹⁷ *Tamtéž*, s. 137.

¹¹⁸ *Tamtéž*, s. 191.

¹¹⁹ *Tamtéž*, s. 97. Hus dbal na interpretaci textů. Chtěl, aby věřící (především kněží) studovali Písmo a uměli v něm správně hledat skryté pravdy.

smrti, než aby byl ostatními napodobován v hříšném výkonu svého úřadu.¹²⁰ Opět se Hus snaží vysvětlit, že římský velekněz má sloužit lidu a modlit se za něj. Nemá křesťany zbavovat práv a podrobovat si je.

Jan Hus se v druhé části svého spisu zabývá otázkou kázání s ohledem na klatbu. Zde zastává názor, že kněz má kázat, i když mu hrozí klatba, nebo na něj již byla uvalena. To dokazuje slovy ve dvacáté kapitole tvrzením, „že kněz Kristův, který žije podle jeho zákona a má znalost Písma a s láskou chce vzdělávat lid, má kázat bez ohledu na předstíranou klatbu.“¹²¹ Hus kázání vnímá jako Kristovo přikázání a říká, že kněží mají být poslušní ke Kristu. Kněz musí kázat, protože je jeho povinností poučovat nevědomé, radit nerozhodným, trestat nezkrotné a odpouštět činícím bezpráví.

Klatbě věnoval celou dvacátou druhou kapitolu. Opět zde zmiňuje, že žádný prelát nemá dávat člověka do klatby, pokud neví, že už ho dal před ním do klatby Bůh. Upozorňuje na to, že každý, kdo dává do klatby nespravedlivě, dává sám sebe do klatby. Do klatby má druhého dát jen v případě, že ví o spáchaném zločinu. Proto Hus říká, že i spravedlivý věřící se má obávat nespravedlivé klatby, jelikož by se tím dostal mimo církevní společenství. Závěrem kapitoly tak žádá Nejvyššího: *Prosme Boha, aby nás ráčil zachovat ve svém společenství a ochránit před společenstvím nedovoleným.*¹²²

Petr Chelčický se ve své představě o nové společnosti částečně liší. S Janem Husem se shoduje v tom, že ne všichni, kteří jsou v církvi, k ní skutečně náležejí. Jako skutečnou součást církve svaté vidí ty, kteří jí slouží v dobrém. Tuto myšlenku dokazuje slovy: *Ale to jest vzdálené, aby to vše údové cirkvi svaté byli, kteříž vcházejí nebo požívají toho stavu s úradem jeho. Nebo mohou býti v něm zlí, ješto sú údové ďábelští a toliko samému ďáblu nahánějící k zisku duše skrze svody své. Ale ten stav, když praví lidé v něm stojie, činíce služebnost skrze čtenie v něm cirkvi svaté, tehdy muož řečen býti stav cirkvi svaté, slúže jie a rozmáhaje ji v dobrém. A tak s příčinú hodnú jest stav cirkvi svaté, když má služebníky hodné v sobě.*¹²³ Aby člověk právem náležel k církvi svaté a vyvoleným

¹²⁰ HUS, 1965, s. 121. Na několika místech traktátu se objevuje Husova úvaha o tom, že je možné (ale pouze z jednoho důvodu – pro ochranu církve) akceptovat i zabití člověka. Paradoxně tím ospravedlňuje jeho upálení v roce 1415. (In: Hus, 1965, s. 168)

¹²¹ *Tamtéž*, s. 182.

¹²² *Tamtéž*, s. 206.

¹²³ CHELČICKÝ, s. 100.

k spasení, musí mít dle Chelčického některé ctnosti, např. pravou víru, neomylnou lásku nebo by měl být spravedlivý.

V tomto traktátu Petr Chelčický předkládá svoji představu o nové společnosti. Už jen tímto se od Jana Husa významně liší. Jak jsem již dříve zmínila, Hus s tehdejšími současnými uspořádáním společnosti souhlasí a nic by na její dosavadní hierarchii neměnil.

Petr Chelčický tvrdí, že všechny stavy – duchovní, rytířský a robotný – si mají být rovny. Chelčickému se nelíbí, že oba vyšší stavy přijdou ke všemu bezpracně. Systém stavů, ve kterém jeden pracuje na další, ostře odmítá, protože odporuje prvotní myšlence apoštolské církve. Kněžský stav by měl následovat příkladů apoštolů. Kritizuje ho také za to, že nepracuje, ale naopak je živen prací jiných. Kněží by se měli chovat tak, jak Chelčický píše: *Vy sami viete, bratřie, kterak musíte následovati nás. Nebo nebyli sme nepokojni mezi vámi, ani sme darmo chleba jedli od koho, ale v práci a v usilování, v noci i ve dne, dělajíce rukama svými, aby som nižádného z vás neobťažili. Neb když ješče bychom u vás, ty věci sme vám zvestovali, že ač kto nechce dělati, aby nejedl, nebo slyšeli sme některé mezi vámi chodíce nepokojně, nic nedělajíce, ale dvorsky činíce.*¹²⁴ Podobný názor zastává i v případě rytířského stavu, který se k robotnému stavu nechová o moc lépe. Rytířský stav se od kněžského stavu liší v tom, že má povinnost své poddané chránit před nebezpečím. Znovu zde v souvislosti s oběma stavy výstižně opakuje: *„Pakli kto nechce dělati, tak ať nejie.*¹²⁵

Chelčického představa spočívá v tom, že každý stav by pracoval sám na sebe, a tím pádem by mezi nimi nastala rovnost. Byly by rovny jako údy na lidském těle a vše by prožívaly společně. Rovnost popisuje těmito slovy: *Aby nebylo rozdělenie v těle, ale aby též jeden o druhém spolu pečlivi byli údové, a ač co trpí jeden úd, trpí s ním všickni údové: pakli se raduje jeden úd, všeckni se s ním radují údové.*¹²⁶

Další podstatnou myšlenkou je odsuzování násilí. Chelčický cítí jako svoji povinnost na tuto nespravedlnost upozornit. *Aniž těchto věcí mluvil jsem jediné proto, maje za největší škodu to, že věrní lidé poddání sú těm mocem a břímě jich nesú. Nic to nenie, že*

¹²⁴ CHELČICKÝ, 1966, s. 102.

¹²⁵ *Tamtéž*, s. 102.

¹²⁶ *Tamtéž*, s. 103.

apoštol pohanóm zjevným poddal lid vierný z příčin hodných, ale nespojil jich s nimi u viere; ale toto jest horší, než jest to pohanstvie u víru přijato a spojeno s ním - a již jest zkazilo víru, a samo již stojí jako prospěch víry - to mně jest protivno.¹²⁷

Světská moc často v poddaných posiluje strach z útisku. Sedlákům násilím přikazují práci v těžkých podmínkách, přitom by ji sami nedělali. *A poněvadž údové cirkvi svaté takovú mírú táhnú, tehdy nemohli by velikých úrokuov jedni na druhé položit, ani rozličných robot na ně zamysliť, aby, sediece v chladu, posmievali se oněm chlapóm a výróm, ješto se na horce pekú; ani by jich vyhнали u velikú zimu v kitliciech na zajíce a sami v teple seděli, ani kterého porobenie jim by pod bezděčí přikazovali, čemuž sobě od jiných nechtěli by.¹²⁸* Otázkou násilí se Jan Hus ve svém traktátu O církvi nezabýval.

¹²⁷ CHELČICKÝ, s. 104.

¹²⁸ *Tamtéž*, 1966, s. 103. Objevují se zde určité, v středověku frekventované, nadávky (viz např. *Alexandreida*, *Dalimilova kronika*, *Desatero kazanie božie*, satira *Podkoní a žák*, báseň *Sedláci*, *Postila Jana Rokycany*).

ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusila porovnat názory Jana Husa a Petra Chelčického. Svoji pozornost jsem zaměřila na soudobou církev a společnost.

První otázku jsem věnovala alegorii církve. Oba autoři se ve své vizi poměrně shodují. Jan Hus popisuje církev pomocí lidské postavy. Tělo tvoří obecná církev, její hlavou je Kristus. Tou dle Husa nemůže jím být nikdo jiný než Kristus, a to dokonce ani sám papež. Dále v tomtéž duchu přirovnává věřící k rybám nebo k pšenici a plevě. Podobné alegorie využil i Petr Chelčický ve svém traktátu. V jeho podání je stejně jako u Husa hlavou církve Kristus. Tělo je pak tvořeno údy, mezi kterými má panovat rovnost.

V druhé otázce jsem se věnovala jejich pojetí společnosti. V této otázce se velice výrazně liší. Jan Hus dělí věřící na předurčené, kteří budou spaseni, a předzvěděné, kteří budou zatraceni. Je toho názoru, že každý zkažený věřící má být z církve vyloučen. Hierarchii napříč celou společností se zde nikterak nevěnuje, jelikož s jejím uspořádáním souhlasí a nic by na něm neměnil. Petr Chelčický je opačného názoru. Soustředí se na nerovnost mezi kněžským, rytířským a robotným stavem. Zastává se zde robotného stavu, který pracuje na další dva zmíněné stavy. Také kritizuje světskou moc za využívání násilí k dosažení svých cílů. Z těchto důvodů zavrhuje dělení na tzv. trojí lid.

Ve třetí otázce jsem se zabývala kritikou církve a společnosti. Jan Hus kritizuje řadu nešvarů tehdejší církve – zneužívání pravomocí kněžími, výklad bible podle svého, podrobování lidu papežem, hříšný život, kupčení s odpustky nebo církevní moc, která užívá jako trest klatbu, sesazení a interdikt. Zastává např. názor, že konat odpuštění může jedině Bůh, prostřednictvím svého milosrdenství, že Bůh je jedinou hlavou církve nebo že kněží nedodržují vše, co kážou. Petr Chelčický podobně jako Jan Hus vidí jako skutečnou část církve takové kněze, kteří jdou v šlépějích Krista a nehledí pouze na sebe. Kritizuje také světskou moc (kati, biřici, konšelé,...), která často sahá po násilí. Více prostoru zde věnoval kritice nerovnosti mezi stavy. Robotný stav vykonává těžkou práci, kterou by kněžský a rytířský stav nevykonával. V tomto se od Jana Husa liší – ten podobnou problematiku neřeší.

Čtvrtou otázku jsem věnovala jejich představám o nové společnosti. U Jana Husa je poměrně problematické ji definovat, protože se středověkým uspořádáním společnosti

souhlasí. Jeho představy se týkají církve a jsou rozdrobené po celém traktátu. Hus totiž nevěnoval kapitolu svým představám o změně v církvi. Lze říct, že představa o nové společnosti se promítá formou rad, kdy píše, že by měl věřící bránit pravdu až do smrti, věřit pravdě Písma, neposlouchat papeže nebo buly, protože můžou klamat, nebo že kněz má kázat, přestože je na něj uvalena klatba. Představa Petra Chelčického se z části liší. Tvrdí, že ne všichni, kteří jsou v církvi, do ní skutečně patří. Oproti Husovi zde předkládá o novém uspořádání společnosti zcela jasnou představu. Skutečnou součástí církve jsou ti, kteří jí slouží v dobrém. Je názoru, že všechny tři stavy si mají být rovny a každý stav by měl na sebe pracovat. Jedině tak si můžou být všichni rovni.

Řada myšlenek Jana Husa a Petra Chelčického je aktuální i v dnešní době a nejen v oblasti církve. Žádný člověk by neměl lhát nebo zneužívat své moci, protože nic podobného nemůže vést k ničemu dobrému. Podobně i problematika rovnosti mezi lidmi je stále aktuální, byť ne ve stejném duchu jako za dob Jana Husa a Petra Chelčického. Ne nadarmo Jan Hus v šesté kapitole říká: *Všemohoucí Pane, jenž jsi cesta, pravda i život, Ty víš, jak málo je těch, kdo v těchto dobách chodí s Tebou. Málo je těch, kdo tebe, svou hlavu, napodobují v pokoře a tichosti, v chudobě a čistotě, v pracovitosti a trpělivosti. Otevřela se cesta satanova a mnozí po ní krácejí. Přispěj maličkému stádcí svému, aby Tě nezrazovalo, ale cestou úzkosti Tě následovalo až do konce.*¹²⁹

¹²⁹ HUS, 1965, s. 57.

RESUMÉ

The topic of this thesis is a comparison of two tracts from the second half of the 14th century - *De Ecclesia* by John Hus and *On the Holy Church* by Petr Chelčický.

The first chapter concentrates on the characteristics of the second half of the 14th century in Bohemia. In the next two chapters, the thesis briefly outlines the life and works of the cited authors.

The object of the thesis is to compare the opinions of both scholars from the point of view of the Church and the society, namely: How do they describe the Church? What is their opinion on the organization of the society? What is their criticism of the Church and the society? What should an ideal society and Church be like? Despite the generation gap between the authors and the fact, that the above-cited tracts were written only eight years apart, the opinions differ in various respects. Answers to all of these questions are in the main part of the thesis. My findings are summarized in the conclusion.

The attachments comprise photographs of the places connected to the lives of John Hus and Petr Chelčický that I visited during my research.

SEZNAM LITERATURY**Použitá literatura**

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih: český ekumenický překlad. 8. vyd., (1. opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-29-8.

BOUBÍN, Jaroslav. *Petr Chelčický: myslitel a reformátor.* Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-654-9.

BOUBÍN, Jaroslav, KAVANOVÁ MUŠKOVÁ, Klára. *Petr Chelčický.* České Budějovice: Občanské sdružení Rozkvět zahrady jižních Čech, 2009.

CERMANOVÁ, Pavlína, NOVOTNÝ, Robert, SOUKUP, Pavel, edd. *Husitské století.* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-277-1.

Dějiny české literatury. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1959.

Fontes rerum bohemicarum. DÍL I. v Praze 1873.

FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 2./díl/, 1 svazek., H – J.* Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0468-8 (1. svazek).

HUS, Jan. *O církvi.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965.

CHELČICKÝ, Petr. *Drobné spisy; O boji duchovním; O církvi svaté; O trojiem lidu řeč; Replika proti Mikuláši Biskupcovi.* Praha: Academia, 1966.

JAKUBEC, Jan. *Dějiny literatury české I. : od nejstarších dob do probuzení politického.* Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1929.

KREJČÍŘ, Jaroslav, SOJÁK, Stanislav, VÍT, Jaroslav. *České dějiny – stručný přehled.* Olomouc: Mozaika, 2017. ISBN 978-80-7547-142-0.

KRŠKO, Jan. *Pět životů Jana Husa na Krakovci.* Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2015. ISBN 978-80-86772-90-5.

MACEK, Josef. *Jan Hus: studie s ukázkami z Husova díla.* Praha: Svobodné slovo, 1961.

MRÁČEK, Pavel K. *Příručka církevních dějin.* Praha: Krystal OK, 1995, ISBN 80-85929-01-5.

NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400.* Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-305-1.

NODL, Martin. *Dekret kutnohorský.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-065-4.

Kolektiv autorů Encyklopedický dům, spol. s r. o. *Slovník cizích slov*. Praha: Nakladatelství Levné knihy KMa, s r. o., 2006. ISBN 80-7309-347-2.

ŠMAHEL, František. *Jan Hus: Život a dílo*. Praha: nakladatelství Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0875-0.

Ústav pro českou literaturu (Akademie věd ČR). *Lexikon české literatury. 2[díl] S-Ž, svazek II U-Ž, Dodatky k LČL 1-3, A-Ř, dodatky A-Ř : osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1671-3.

VLČEK, Jaroslav. *Dějiny české literatury*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.

Internetové zdroje

ČAPKA, František. *Dějiny Zemí koruny české v datech*. [online]. Místo a rok vydání neuvedeno [cit. 26.5.2018]. Dostupné z:
http://fk.mysteria.cz/zajimavosti/dejiny_zemi_c_koruny.pdf

Vokabulář webový: *Vokabulář webový* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2016 [cit. 14.6.2018]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz>

PŘÍLOHY

V rámci své bakalářské práce jsem navštívila několik památníků, které jsou spojené s životy Jana Husa a Petra Chelčického. Přála jsem si tato místa vidět, abych poznala prostředí, ze kterého oba učenci vzešli a která měla vliv na jejich učení. V příloze chci ukázat několik fotografií pořízených z cest po stopách Jana Husa a Petra Chelčického.

HUSINEC

Husinec, stejně tak jako Kozí hrádek a Chelčice, jsem navštívila 13. srpna 2016. Je zde možné vidět rodný dům mistra Jana Husa a bohatou expozici v Centru mistra Jana Husa, která se nachází vedle jeho rodného domu.

obr. 1 – Pohled na rodný dům mistra Jana Husa.

obr. 2 – Světnička mistra Jana Husa. Zde se také pravděpodobně narodil.

obr. 3 – Pohled na část expozice o životě a díle mistra Jana Husa.

BETLÉMSKÁ KAPLE

17. září 2016 jsem měla možnost navštívit další místo, které je spjato s Janem Husem. Zde kázal od roku 1402 až do svého odjezdu na Kozí hrádek roku 1412. Dnes se o kapli stará České vysoké učení technické v Praze.

obr. 4 – Betlémská kaple.

obr. 5 – Pohled na východní stěnu Betlémské kaple. Na zdech jsou dvě vyobrazení z Jenského kodexu, dále písně *Jezu Kriste, ščedry kněžě* a *Navščev nás, Kriste žádúcí*.

obr. 6 – Místnost, kterou obýval Jan Hus v dobách svých kázání v Betlémské kapli.

KOZÍ HRÁDEK

Kozí hrádek byl jedním z působišť mistra Jana Husa. Krátce po husitských válkách hrad vyhořel a bohužel až do 20. století pustl. Dnes se o zříceninu Kozího hrádku stará město Sezimovo Ústí.

obr. 7 – Dřevěná plastika k 600. výročí upálení mistra

Jana Husa.

obr. 8 – Pohled na Kozí hrádek.

obr. 9 – Pohled na Kozí hrádek.

KRAKOVEC

Další místo, které jsem 9. září 2016 navštívila, byl gotický hrad Krakovec z roku 1381. Je to místo, kde Jan Hus pobýval před svým odjezdem do Kostnice. Stejně jako Kozí hrádek i Krakovec mnoho staletí pustl. V dnešní době je zřícenina ve správě Národního památkového ústavu.

obr. 10 – Pohled na Krakovec.

obr. 11 – Pohled na přemostění příkopu.

obr. 12 – Hrad Krakovec zezadu. Na levé části fotografie je socha sedícího Jana Husa.

CHELČICE

Poslední místo, které bych ráda zmínila, jsou Chelčice. V obci můžeme vidět pomník Petra Chelčického nebo památník Petra Chelčického. Nachází se zde menší expozice mapující jeho život a dílo.

obr. 13 – Pohled na špýchar. Pokládá se za pozůstatek dřívější tvrze.

obr. 14 – Interiér špýcharu v Chelčicích. Celý vnitřek sýpky je ozdoben sítěmi, které v návštěvníkovi na první pohled evokují jedno z nejznámějších Chelčického děl – *Sieť viery*.

obr. 15 – Pomník Petra Chelčického.